

Religiøs lese- og skriftkultur formidlet gjennom misjonsskoler

Ellen Vea Rosnes, Førstemanuensis, VID vitenskapelige høgskole

Helt fra begynnelsen ble misjonærene gjennom Det Norske Misjonsselskaps (NMS) misjonærinstruks oppfordret til å drive skolearbeid. Skolens viktigste oppgave var å sikre kristendomsopplæring hos barn og unge. Misjonens skolearbeid opererte imidlertid ikke i et vakuum, men forholdt seg til den politiske konteksten.

Et tydelig mandat

I misjonærinstruksen fra 1933 kan vi lese at skoler skal opprettes og at kristendomsundervisningen og den personlige påvirkningen må få en fremtredende plass. i Skolearbeidets bidrag inn i misjonsarbeidet var altså først og fremst å gi barn og unge kristendomskunnskap. I sine skoler fulgte imidlertid misjonen også offentlig pensum kontrollert av ulike kolonimakter.

Begrepet religiøs lese- og skriftkultur viser at kristendomsundervisningen handlet om å overføre en sosial praksis med spesifikke mål, i dette tilfellet religionskunnskap og omvendelse. Religiøs lese- og skriftkultur handler ikke bare om å lese og skrive religiøse tekster, men også om å synge, tilbe og be, noe som ofte involverer «emosjonelle og kroppsliggjorte former for meningsdannelse». ii NMS formidlet sin Luthersk religiøse lese- og skriftkultur til barn og unge i sine skoler gjennom katekismen, bibelhistorier, andakt, bønn og sang.

Misjonens egne skoler

Franske sekulære lover på Madagaskar i begynnelsen av 1900-tallet hadde stor innvirkning på misjonens skolearbeid. I mitt bidrag til en artikkelserie i anledning NMS sitt 175-årsjubileum, har jeg skrevet om dette. iii På tross av sekulariseringen, fikk misjonen gjennom hele kolonitida fortsette å formidle sin Luthersk religiøse lese- og skriftkultur på sine skoler.

I Sør-Afrika beholdt misjonsorganisasjoner sin dominerende posisjon i undervisning av innfødte frem til staten overtok skolene i 1955. Misjonens skoler måtte følge statens undervisningsplan i kris-

tendomskunnskap, men i tillegg sørget de for å lære barn og unge i deres skoler Lutherske troslære og tradisjon. Her spilte katekismen med de ti bud, fader vår og troens artikler en viktig rolle.

Offentlige skoler

Sommeren 1941 skriver NMS' tillitsmann til misjonærene at det nå blir lov å undervise i religion i offentlige skoler. v Hvorfor ble dette plutselig mulig i en fransk koloni? I august 1940 havna Madagaskar i hendene på Vichy regimet som styrte deler av Frankrike og samarbeidet med Nazi-Tyskland. Noe av det første Vichy gjorde var å innføre religionsundervisning for elever i offentlige skoler. Elevene skulle nå, to ganger i uka, begynne på skolen en time senere for å kunne gå innom kirka først. Misjonærene var fornøyde med denne «glimrende anledning til å vinne Madagaskars barn og unge for Kristus». vi I mai/september 1942 gjorde Britiske styrker en ende på Vichy styret og overlot landet til de frie franske styrker ledet av Charles de Gaulle. Når Vichy forlot øya, var misjonærene glade, men de var også usikre på om de kunne fortsette med kristendomundervisning i offentlige skoler. Prester og evangelister fikk fortsette dette arbeidet enda noen år, men religionsundervisningen skulle aldri finne sted i skolen og læreren skulle aldri be elevene gå til undervisningen. De skulle fritt få velge dette selv.

I september 1954 samlet NMSmisjonærene i Sør-Afrika seg til en ekstraordinær konferanse. Deres skolearbeid, som hadde spilt en særdeles viktig rolle, var blitt bygget opp ved hjelp av offentlig støtte. Nå stod de foran valget mellom å stenge skolene av samvittighetsgrunner eller overgi dem til apartheidstyret. Misjonærene var sterkt kritiske til den nye skoleloven av 1953, «Bantu Education», og ideologien bak. Konferansen vedtok imidlertid å gå inn for å overgi skolene til staten med den begrunnelse at dette var deres plikt om de fortsatt ønsket å gjøre sin «innflytelse gjeldende i våre skoler, kristelig og kunnskapsmessig». vii Selv om skolene ble overtatt av staten, fikk lærerne, som

mange var opplært gjennom misjonen, fortsette i sin jobb. I tillegg fikk misjonen lov av myndighetene til å fortsatt fremme Luthersk religiøse lese- og skriftpraksiser i disse skolene.

Oppsummering

Det primære målet med misjonens skoler var først og fremst kristendomsundervisning. Mulighetene for å gjøre dette gjennom egne private skoler og offentlige skoler var avhengig av den politiske konteksten misjonærene opererte innenfor. Selv om de kunne være uenige med regimer og ideologier i de ulike kontekstene, omfavnede de mulighetene til å formidle Luthersk religiøs lese- og skriftkultur.

Ellen Vea Rosnes tok en doktorgrad i Literacy med fokus på Det Norske Misjonsselskaps (NMS) lese- og skriftkulturelle arbeid på Madagaskar (1920-1970) ved Universitetet i Stavanger i 2015.

I disse tider publiseres hennes arbeid i boka «The Norwegian Mission's Literacy Work in Colonial and Independent Madagascar».

I sin stilling ved VID, forsker Rosnes nå på lignende tema i Sør-Afrika (1940-1955). Datagrunnlaget for hennes forskning er arkivmateriale og intervju med tidligere elever, lærere og misjonærer ved misjonens skoler på denne tiden.

Referanser:

- i: NMS (1933). Instruks for Det Norske Misjonsselskaps misjonærer 1933, VID-MDA/A-1045/D/Db/0928/2.
- ii: Papan, U. (2017). "Hymns, prayers and Bible stories: the role of religious literacy practices in children's literacy learning." *Ethnography and Education*: 1-16. Doi: 10.1080/17457823.2016.1277773.
- iii: Rosnes, E. V. (2017). Skole og misjon: læring til tro eller læring til liv? I *Sendt sammen*. NMS i 175 år. K. Aano (Red). Stavanger, Hertervig Forlag: 119-127.
- iv: Wersland, V. (1937). Hilsen fra Tulear på Madagaskars Vestkyst. *Det norske Misjonsselskaps barneblad*. Stavanger. 42: 106-108.
- v: Rosnes, E. V. (2017). "Christianisation, Frenchification and Malgachisation. Mission Education during War and Rebellion in French Colonial Madagascar in the 1940s." *History of Education*. Doi: 10.1080/0046760X.2017.1368723.
- vi: Andresen, A. (1948). Vestmadagaskar. Vei har du alle steder. NMS årbok 1940-45. Stavanger, NMS forlag: 77-92.
- vii: NMS (1954). Referat fra ekstra konferanse på Kwa Mondli 4. sept, VID_MA_A-1045_Konf_ref_SA_1954-ekstra-konf.
- viii: Normann, E. M. (1950). Tante Ella Marie fotograferer og forteller. *Kom og Se*. 8: 8-9
- ix: Rosnes, E. V. (under publisering). *The Norwegian Mission's Literacy Work in Colonial and Independent Madagascar*. New York, Routledge.

Barneskolen i Tulear